

Svako vreme ima svoju društvenu logiku koja diktira umetničko stvaralaštvo. Na kritici nije da konstatuje stanje ili da ga naivno razmatra. Njen zadatak je da otkriva uslovnost takvog stanja i da pojavu beznačajnosti u svetu umetnosti iščupa iz korena da bi nam bilo jasnije zašto je ona vezana i iz kojih razloga postoji. Ništa nije opasnije od ataka sile na nejakost. Kljukati, u većoj proporcionalnosti, sirov i mlad društveni mozak loše varljivo i bez najpotrebnijih sastojaka kulturom, a, sa druge strane, očekivati od njega na društvenom planu svetsko čudo, jeste isto kao naterati iluzionistu da nam pokaže sto jaja, iako on u stvari ima dva.

Da li će mi neko dokazati da je umetnost iluzionizam — ili su iluzionisti oni koji su u moći da sve i svašta prikažu kao umetnost? Samo, ne treba prevideti da pokraj društvene logike koja diktira umetničko stvaralaštvo postoji stabilnija, istinitija i neumitna logika, logika života. Ukoliko je razlika između njih veća utoliko je ozbiljnija dužnost kritike da otkrije tendenciju te razlike. Što je prostor između njih širi uto je veća mogućnost da umetnost bude ekstremnija. Jedno od imena koje umetnost stiže u tom protsoru je obmana. Dokle je ljudski razum i u kojoj meri spreman i sposoban da prihvati čaroliju opsenarstva i trikova kao nužnost jedino zbog toga što mu se kao takva natura. Nē tvrdim da ne postoji vrsta umetnika alhemičara, koji, mučnjajući epruvete napunjene besadržajnom obojenom tečnošću nad plamenom špiritusa, uporno pokušavaju da u našim dušama izazovu vulkansku erupciju istine. To što su postojali, golicajući sujeverje i praznoglavost po srednjevekovnim zamcima, greh je prošlih vremena. Na kritici je da otkriva razlog njihovog postojanja danas i ko im omogućava sigurnost akcije, stabilnost trajanja, u čijem interesu i zašto?

Sagledavati TV kroz ovakva pitanja znači i kritiku o njoj staviti u stanje iskušenja. Zašto? TV nije ni literatura, ni film, ni pozorište, ni koncertna dvorana. Ona nije ni njihova simbioza, kako je olako tretiranju mnogi kritičari. Baveći se svima njima — ona je svojstvena. U čemu sagledati suštinu te svojstvenosti? Tehnički okvir u kome TV prezentira umetnost nameće gledaocu i način prihvatanja te umetnosti. Prisustvovati izvodenju neke simfonije u za nju predodređenoj dvorani, sa svim arhitektonski osmišljenim zvučnim rešenjima, nije za naše uho isto kao kad u simfoniju slušamo preko TV ekrana, uz posredovanje nesavršenih tehničkih posrednika. To što naše oko stvara osećaj prisutnosti, nije dovoljno za pun doživljaj, jer se radi o različitim posrednicima čula. Suprotno doživljavanju koncerta u TV prezentiranju je pozorišna predstava neke drame. Tamo gde naše uho prihvata u celini tekst naše oko je osiromašeno ne samo dimenzijom, već i bogatstvom prostora. Ma kakva bila virtuoza insistiranja objektivna da svojom ritmikom dočaraju potpunu iluziju date predstave, kamere ne mogu da zamene videnje u pozorištu.

Više nego ma koji drugi medijum, televizija osiromašuje film. Pravi je masakr gledati neki film raden u koloru — sinerama ili vistavižin tehni. Tamo gde je boja određena psihološka poenta, na televiziji ne znači ništa. Šta je onda ostalo gledaocu od takvog filma? A da ne pominjemo dimenzije ekrana, čije psihološke prednosti ne možemo poricati.

Ali, zanemarimo TV kao posrednika drugih umetnosti koje su vekovima i decenijama tražile i usavršavale sredstva i ambijent u kome mogu da se izraze skoro do savršenstva. Pridimo televiziji tamo gde je ona svoja, gde sopstvenim mogućnostima prilazi čulima čovjeka. Pridimo joj kao TV drami, kao reportaži, kao neposrednom tumaču, dokumentu i svedoku aktuelnih zbivanja. Pokušajmo da preko njenih specifičnosti otkrijemo zrelost i uticaj njenih kritičara. Ne negirajući činje-

nicu da je oplemenjena kritika nužnost u najpovoljnijem smislu reči, slobodno možemo da tvrdimo da je svaka površna kritika više odbrana nego napad onoga što se kritikuje. Nemoć i nezrelost kritike je više nego mirenje sa stvarnošću, to je potvrda njene „vrednosti“, njene „uspele“ misije. U stvari, loša kritika umetnosti odomaćuje i omogućava u njoj postojanje kičeraja i šunda. I upravo zato što je TV kritika u televiziji kritikovala pozorište, film, koncertne dvorane, a ne TV, što je, kritikujući sve to, kritikovala njenu nužnost, njenu potrebu za informativnošću, a ne TV stvaralaštvo, i TV i gledalac su bili „kaznjeni“ tom i takvom uslugom, a zajedno sa njima, „kaznjene“ su i pomenute umetnosti — jer, istina o njima kroz „misao“ tih i takvih TV kritičara toliko je osiromašena da odbija auditorijum da ih oseti u njihovom prirodnom i izvornom ambijentu.

Nedovoljno obrazovana, TV kritika je zadovoljavala samu sebe kroz odnos omalovažavanja, svađalačkog tona ili podsmešljivosti prema onome što je pružila TV. U stvari, to je vremenom postao klasičan primer bumera. Onima kojima je namenjena nije mnogo značila, a na kraju je svojim oštrim zubima, zbog imunosti sredine prema njoj, počela da grize samu sebe. Da li bi se na polju književnosti pojavila izuzetna kritičarska figura kao što je Bjelinski da je bila lišena potpunog poznavanja vremena, sredine i pisca? Isto poređenje može da se primeni na vanrednog filmskog kritičara i teoretičara Sadula i pozorišnog teoretičara i stvaraoa Stanislavskog. Sigurno je da su pomenute ličnosti kroz zrelo i potpuno poznavanje navedenih umetnosti i mogle da se bave analizom, kritikom i sugestijom za njihovo dalje usavršavanje. Osnovno za TV kritičara je da do detalja upozna sredstva za kreiranje. Kroz detaljno poznavanje sredstava za kreiranje, TV kritičar ju u mogućnosti da oseti i gradiira kvalitet emisija, i da o njima da estetski sud. Na ovaj način formirana ličnost TV kritičara otkriva u sebi svu težinu zadataka, onu kompleksnu izuzetnost koje su oslobođeni kritičari drugih medijuma. Kritičar TV usmerava svoju kritiku u nekoliko pravaca, počev od teksta, njegove literarne vrednosti, preko tehničkih kvaliteta, izvodača, do režije. Postoje uslovljenosti da bi se iz pomenutog izdvojilo primarno, ali, u suštini, to su tekst i režija. Režija je najzaslužnija pažnje TV kritike, ne samo kao estetski momenat kroz ispoljavanje ma kog vida umetnosti, već kao sadržaj sama po sebi. Kao što nekoliko pogrešnih poteza kičice mogu da naruše osmišljenost slikarevog dela, dve—tri rečenice dobro zamišljenu priču, tako i par kadrova mogu da naruše fabulu dela kroz TV režiju. I ono što je na filmu i u pozorištu oprostivo, što može da se zanemari, u TV režiji se tretira kao ozbiljna, neoprostiva greška. Zašto pridavati toliko pažnje TV režiji? Mislim zato što se kroz studiozan kritički osvrt režiskog rešenja TV realizacije vrši osvrt na delo u celini. Nigde poenta i njena realizacija nisu tako skoro nerazdvojive kao na TV. Dužina kadrova na filmu omogućava i lično učestvovanje u doživljavanju, sopstveno emotivno delovanje kao rešenje gledanog, a TV režiser neverovatnom ritmikom kadrova sugerira gledaocu svoj senzibilitet i svoj misaoni odnos — u stvari, ne omogućava gledaocu tehnikom rada da i sam učestvuje u modelovanju dela. Ovakav način realizacije uglavnom i utiče da se TV delo kritikuje kao celina. Za TV scenaristu i TV režiseru to je mač sa dve oštrice. Na TV kritici je da otkriva slabosti u tom neraskidivom svojstvu, da sa svojim intervencijama utiče na njegov kvalitet, a da jezik kojim to čini bude jasan i za gledaoca, jer na taj način postaje škola najšireg auditorijuma, razvijajući mu ukus i osposobljavajući ga da sam kvalitetnije reaguje na programsku politiku televizije, na njeno odgovornije kreiranje kako programske politike u celini tako i svakog dela posebno.

O TV KRITICI